

УДК 338:005.93:330.3

DOI <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2025.2.2.50>**Н. М. ОЛІЙНИК**

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки
Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0000-0002-1019-5708

О. С. СМОЛЯК

аспірант кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки
Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0009-0004-6339-1560

Д. М. ІЛ'ЯШЕНКО

аспірант кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки
Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0009-0001-6077-867X

СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

У даній роботі розглянуто концептуальні засади забезпечення і підвищення рівня економічної безпеки у контексті стимулювання розвитку підприємництва. В умовах глобальної нестабільності економічна безпека є фундаментом для стабільного функціонування та надзвичайно важливою складовою для стимулювання розвитку підприємництва. Значна кількість внутрішніх та зовнішніх загроз і небезпек, які впливають на ефективність ведення бізнесу в умовах ризику та нестабільності, вимагають системного та комплексного підходу до оцінювання, забезпечення й підвищення рівня економічної безпеки підприємства. Відповідно до зазначеного метою даного дослідження є обґрунтування типів стратегій забезпечення і підвищення рівня економічної безпеки в умовах нестабільності у контексті стимулювання розвитку підприємництва.

На основі узагальнення вітчизняних та закордонних напрямів теоретичних досліджень сутності економічної безпеки встановлено, що дана дефініція є багатокомпонентною системою, яка складається з численних показників із різною базою вимірювання. Сукупність показників, які впливають на рівень економічної безпеки підприємства, системно характеризує рівень фінансової стабільності суб'єкта господарювання, ефективність управління ресурсами та бізнес-процесами, рентабельність, економічну стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз, а також спроможність суб'єкта підприємницької діяльності нейтралізувати ризики, пов'язані з динамічними змінами та невизначеністю в умовах нестабільності.

Систематизовано результати опитування щодо становища українського бізнесу в умовах війни після повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Встановлено, що навіть під час війни український бізнес поступово адаптується до нових реалій. Вітчизняні підприємці в умовах воєнного стану трансформуються, модернізуються, шукають нові можливості. В Україні малий та середній бізнес повертається до роботи, проте відновлюється повільніше, ніж великий бізнес.

За результатами проведеного теоретико-методичного дослідження запропоновано виокремлювати сім стратегій забезпечення економічної безпеки підприємництва в залежності від п'яти можливих рівнів економічної безпеки. Результати дослідження можуть бути використані українськими підприємцями під час процесу формування та вибору стратегії забезпечення і підвищення рівня економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, підприємництво, нестабільність, ризики, загрози, небезпеки, стратегія, стимулювання розвитку.

N. M. OLIINYK

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Economics,
Entrepreneurship and Economic Security
Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0002-1019-5708

O. S. SMOLYAK

Postgraduate Student at the Department of Economics,
Entrepreneurship and Economic Security
Kherson National Technical University
ORCID: 0009-0004-6339-1560

D. M. ILYASHENKO

Postgraduate Student at the Department of Economics,
Entrepreneurship and Economic Security
Kherson National Technical University
ORCID: 0009-0001-6077-867X

STRATEGIES FOR ENSURING ECONOMIC SECURITY IN THE CONTEXT OF INSTABILITY IN THE CONTEXT OF STIMULATING ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT

This paper examines the conceptual framework for ensuring and improving the level of economic security in the context of stimulating entrepreneurship. In the context of global instability, economic security is the foundation for stable functioning and an extremely important component for stimulating entrepreneurship. A significant number of internal and external threats and dangers that affect the efficiency of doing business in conditions of risk and instability require a systematic and comprehensive approach to assessing, ensuring and improving the level of economic security of entrepreneurship. In accordance with the above, the purpose of this study is to substantiate the types of strategies for ensuring and improving the level of economic security in conditions of instability in the context of stimulating entrepreneurship development.

On the basis of generalization of domestic and foreign directions of theoretical research on the essence of economic security, it is established that this definition is a multicomponent system consisting of numerous indicators with different measurement bases. The set of indicators that affect the level of economic security of entrepreneurship systematically characterizes the level of financial stability of a business entity, the efficiency of resource management and business processes, profitability, economic resilience to external and internal threats, as well as the ability of a business entity to neutralize the risks associated with dynamic changes and uncertainty in an unstable environment.

The results of the survey on the situation of Ukrainian business in the conditions of war after the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine are systematized. It has been established that even during the war, Ukrainian business is gradually adapting to new realities. Domestic entrepreneurs are transforming, modernizing, and looking for new opportunities under martial law. In Ukraine, small and medium-sized businesses are returning to work, but recovering more slowly than large businesses.

Based on the results of the carried out theoretical and methodological research, it is proposed to distinguish seven strategies for ensuring economic security of entrepreneurship, depending on five possible levels of economic security. The results of the study can be used by Ukrainian entrepreneurs in the process of forming and choosing a strategy for ensuring and improving the level of economic security.

Key words: economic security, entrepreneurship, instability, risks, threats, dangers, strategy, development stimulation.

Постановка проблеми

В умовах глобальної нестійкості економічна безпека підприємництва є надзвичайно важливою складовою забезпечення стабільного функціонування й розвитку країни загалом. Підприємництво в умовах нестабільності являється важливим джерелом надходження податків та зборів, фактором зростання зайнятості населення і формування середнього класу як гаранту політичної стабільності й соціально-економічного розвитку країни. Актуальність цієї тематики дослідження посилюється ще й тим, що для значної кількості громадян України підприємництво – це основний вид трудової діяльності та джерело отримання доходів.

Значна кількість внутрішніх та зовнішніх загроз і небезпек, які впливають на ефективність ведення бізнесу в умовах нестабільності, вимагають системного й комплексного підходу до оцінювання та забезпечення економічної безпеки підприємництва.

Економічна безпека підприємництва залежить від широкого кола аспектів, таких як забезпечення фінансової стабільності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання, ефективного управління ресурсами та капіталом, зниження ризиків, пов'язаних з нестійкістю економічних систем через вплив глобальних криз, а також пов'язана із захистом комерційної таємниці й конфіденційної інформації. Всі ці аспекти сприяють підвищенню ефективності ведення бізнесу та забезпеченню його довгострокового функціонування і сталого соціально-економічного розвитку. Тому одним із пріоритетних завдань сьогодення є забезпечення і підвищення рівня економічної безпеки підприємництва, так як виявлення і нейтралізація загроз, ризиків та небезпек, правильне діагностування проблем, що впливають на економічну стійкість бізнесу, є важливим для стабільного функціонування підприємництва в поточному періоді та стимулювання його розвитку у майбутньому. Це зумовило необхідність визначення типів стратегій для забезпечення і підвищення рівня економічної безпеки підприємництва за умов глобальної нестабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню економічної сутності підприємництва, його значущості та специфіки управління, визначенню основних тенденцій та напрямків розвитку суб'єктів підприємницької діяльності в умовах глобальної нестійкості, оптимізації існуючих організаційно-економічних інструментів та механізмів підтримки і стимулювання розвитку українського бізнесу під час війни присвячені праці багатьох вітчизняних науковців-дослідників, таких як Л. Боровік [1], І. Івончак [2], Т. Лиженкова [1], Т. Мединська [3], М. Мельник [3], О. Олійник [1], Т. Осадча [1], М. Стецько [4], І. Федун [4], Н. Шандова [1] та інших.

Теоретико-методичні і прикладні аспекти оцінювання, забезпечення й підвищення рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання привертають увагу багатьох вітчизняних дослідників у сфері економіки через ключову роль економічної безпеки у забезпеченні ефективності ведення бізнесу та стимулюванні розвитку підприємства в умовах нестабільності. Питанням сутності економічної безпеки підприємництва, методичним засадам оцінки її рівня, методам управління та розробленню механізму забезпечення економічної безпеки присвятили наукові праці В. Василега [5], Н. Гордієнко [6], О. Ілляшенко [6], Д. Карлюка [7], Л. Корчевська [8], С. Латкіна [7], О. Литовченко [6], Н. Мешкова-Кравченко [1], О. Наумова [7], В. Парфьонов [9], Д. Рибась [10], П. Сидорук [9], І. Сисоєнко [7], А. Тарасюк [1], Н. Фролова [11], Н. Шандова [7; 9], Р. Шандов [12] та інші.

Огляд наукової літератури виявив, що сьогодні в умовах глобальної нестійкості проблема пошуку та використання додаткових ефективних інструментів стимулювання розвитку підприємництва в Україні та формування стратегії підвищення його економічної безпеки залишається надзвичайно актуальною.

Формулювання мети дослідження

Метою наукового дослідження є обґрунтування типів стратегій забезпечення і підвищення рівня економічної безпеки за умов глобальної нестабільності та ризиків у контексті стимулювання розвитку підприємництва в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження

Будь-яка економічна система функціонує в умовах нестійкості та невизначеності, що в свою чергу зумовлює вірогідність ризику. Відсутність повної інформації, існування протидіючих тенденцій, елементи випадковості та інші нові економічні умови господарювання обумовлюють важко-прогнозованість процесу управління, оскільки більшість управлінських рішень суб'єктів господарювання приймається в умовах невизначеності й економічного ризику [13].

Питання забезпечення та підвищення рівня економічної безпеки підприємництва особливо гостро стоїть в умовах воєнного стану, коли велика кількість вітчизняних суб'єктів господарювання функціонує у зміненому режимі праці через ворожі обстріли, руйнування інфраструктури, проблеми з енергозабезпеченням, відтоку робочих кадрів закордон, порушення логістики, браку сировини, що призводить до зниження прибутковості бізнесу і навіть до отримання збитків. Невизначеність та постійна зміна умов функціонування суб'єктів господарювання на деяких територіях України через військову агресію з боку росії несуть нові небезпеки і загрози економічній безпеці підприємництва.

Однак, попри це, практика повномасштабної війни між Україною та росією показала, що військовий стан не завжди є кризою для підприємництва. Якщо бути гнучким і швидко реагувати на ринкові зміни, тобто за грамотного управління бізнесом, формується можливість продовжувати роботу в умовах війни, створювати умови для збереження активів та ресурсів і навіть їх розвитку [14].

Тому на тлі зазначеного важливим аспектом для ефективного функціонування вітчизняного підприємництва в умовах воєнного стану є розробка та імплементація системи, що забезпечує високий рівень його економічної безпеки.

Формування безпечних умов для функціонування та розвитку підприємництва стає можливим завдяки створенню системи економічної безпеки. Управління економічною безпекою підприємництва стає важливою передумовою забезпечення його сталого соціально-економічного розвитку та відродження економіки України в цілому.

Економічна безпека підприємництва у широкому розумінні – це стан, за якого забезпечується стабільний розвиток суб'єкта господарювання, його здатність протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам, а також можливість досягати поставлених цілей. Окрім цього, економічну безпеку підприємства можна визначити як комплекс заходів та стратегій, спрямованих на захист економічних інтересів суб'єкта господарювання, запобігання економічним втратам, а також забезпечення його фінансової стійкості та підвищення рентабельності.

Для формування стратегій управлінських рішень щодо підвищення економічної безпеки підприємства відповідно до виявлених потреб і викликів необхідно провести, насамперед, діагностику її рівня. Загальновизнано, що визначення істинного стану економічної безпеки підприємства є необхідним для прийняття ефективних управлінських рішень. Своєчасне виявлення та нейтралізація загроз сприяють збереженню фінансової стабільності, підвищенню ефективності бізнес-процесів та забезпеченню економічної стійкості підприємства до різних видів ризиків. Таким чином, основою формування стратегії підвищення економічної безпеки підприємства служить проведення комплексної оцінки рівня його економічної безпеки.

Господарська діяльність суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану та трансформації сучасної економіки України відрізняється значною складністю і вимагає глибокого аналізу, який враховує множину ключових показників. Серед численних аспектів, що впливають на рівень економічної безпеки підприємництва, важливими є забезпечення його фінансової стабільності, ефективне управління ресурсами, зниження ризиків, пов'язаних з динамічними змінами і невизначеністю в умовах воєнного стану, а також захист комерційної таємниці та конфіденційної інформації суб'єкта господарювання. Тож усі ці аспекти сприяють підвищенню економічної безпеки підприємництва та забезпеченню довгострокового функціонування бізнесу і його розвитку.

На основі узагальнення вітчизняних та закордонних напрямів теоретичних досліджень сутності економічної безпеки підприємництва встановлено, що дана дефініція є багатокомпонентною системою, яка складається з численних факторів та показників із різною базою вимірювання. Цей поділ на сегменти умовно пояснюється необхідністю комплексного та системного підходу до захисту підприємництва в умовах глобальної нестабільності від різноманітних загроз.

Проблема визначення критеріїв та інструментів для оцінки рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання, що діє у динамічному економічному середовищі, становить суттєву теоретичну, науково-практичну та прикладну проблему. Це підкреслює необхідність розробки нових підходів до вирішення зазначених проблемних аспектів.

Методичні засади оцінки економічної безпеки підприємництва включають використання сукупності показників, прийомів та методів, які дозволяють комплексно аналізувати стан суб'єкта господарювання. З метою оцінки рівня економічної безпеки підприємництва вчені розробили і застосовують велику кількість сучасних підходів, які є універсальними для застосування при оцінюванні економічної безпеки суб'єктів господарювання різних напрямів та сфер діяльності. Однак важливо зазначити, що кожний суб'єкт господарювання за своєю сутністю є унікальним, внаслідок чого вибір методів оцінювання економічної безпеки підприємництва залежить від його галузевої належності, пріоритетів розвитку, стратегічних цілей і завдань, а також від специфіки умов, у яких функціонує суб'єкт господарювання, так як рівень економічної безпеки та проблеми її зміцнення за основними складовими частинами для кожного підприємства є індивідуальними.

Для оцінки економічної безпеки підприємництва використовуються як кількісні, так і якісні методи.

Кількісні методи оцінювання економічної безпеки підприємництва включають використання фінансових показників та коефіцієнтів, таких як рентабельність, коефіцієнти фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності тощо. Показників, які впливають на рівень економічної безпеки підприємства, при використанні кількісних методів оцінювання існує чимало, проте найбільш влучними, на нашу думку, є наступні: рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність виробництва продукції (товарів, робіт, послуг), рентабельність персоналу, валова маржа (або рентабельність продажу продукції за валовим прибутком), коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт автономії, коефіцієнт поточної ліквідності й інші показники ліквідності, показники платоспроможності, продуктивність праці, віддача основних засобів та інші показники зростання, а також ризик і вірогідність його настання – все це необхідно враховувати при формуванні стратегії забезпечення та підвищення економічної безпеки підприємства (особливо в умовах воєнного стану).

В свою чергу, якісні методи оцінювання рівня економічної безпеки підприємства передбачають проведення експертної оцінки, SWOT-аналізу, PESTLE-аналізу, системного аналізу, аналізу великих даних (Big Data) й інших методів якісної оцінки для визначення сильних та слабких сторін суб'єкта господарювання, його можливостей і загроз, а також для виявлення трендів. При цьому доцільно використовувати також й інтегральні показники, які враховують сукупність різних факторів та дозволяють отримати більш точну оцінку рівня економічної безпеки підприємства.

Для діагностики економічної безпеки підприємства також використовують наступні моделі: п'яти-факторну модель визначення індексу Z, показник Конана-Гольдера, модель Лису та інші моделі [15].

Загалом, економічна безпека підприємства передбачає створення здорового та стабільного середовища, в якому суб'єкт господарювання може ефективно функціонувати, розвиватися і досягати своїх стратегічних цілей, навіть в умовах нестабільності. Для успішного функціонування кожного суб'єкта господарювання критично важливо визначити істинний стан його економічної безпеки, аби розуміти реальні та потенційні загрози, а також можливості розвитку бізнесу в економічному середовищі. Своєчасне виявлення та нейтралізація таких загроз сприяє збереженню фінансової стабільності, підвищенню ефективності бізнес-процесів і забезпеченню економічної стійкості суб'єкта господарювання до різних видів ризиків та загроз.

Після 24.02.2022 р. через військову агресію росії та початку активних бойових дій в Україні значна частина бізнесу була майже паралізована. Війна спричинила і продовжує завдавати масштабні руйнування інфраструктури в Україні. Навіть якщо активи суб'єктів господарювання залишилися фізично цілими, то порушення логістики та міграція населення суттєво ускладнило ведення бізнесу.

Результати опитування 372 представників бізнесу з усіх куточків України щодо становища українського підприємства в період воєнного стану, проведеного організацією «Prozotto», наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати опитування щодо становища українського підприємництва в період воєнного стану

Зміни бізнесу у власній діяльності із початком вторгнення рф	Відсоток опитаних підприємств, %
Нічого не змінювали	41 %
Звільнили частину працівників або відправили у простій / відпустку	34 %
Закрили виробництво / офіси / магазини	19 %
Зупинили діяльність або переключились на волонтерство	5 %
Освоїли новий профіль діяльності	4 %

Джерело: складено авторами за матеріалами [16].

Отже, проведене опитування свідчить, що 41 % підприємств із початку вторгнення рф на територію України не змінили хід власної діяльності; 34 % підприємств – довелося звільнити певну частину працівників, вдатися до скорочення заробітних плат та запровадження відпусток; 19 % підприємств – закрили магазини, офіси, виробництва; 4 % підприємств – освоїли нові для себе види діяльності; лише 5 % підприємств повністю зупинили власне функціонування або переключились на волонтерство.

Таким чином, навіть під час війни український бізнес поступово адаптується до нових реалій. Вітчизняні підприємці в умовах воєнного стану трансформуються, модернізуються, шукають нові можливості. В Україні малий та середній бізнес повертається до роботи, проте відновлюється повільніше, ніж великий бізнес.

Для ефективного управління бізнесом та забезпечення його економічної безпеки в поточному періоді, а також для сталого функціонування і розвитку у майбутньому першочерговим завданням є формування стратегії, як основного орієнтиру діяльності суб'єкта господарювання в цьому напрямку.

Погоджуємося з думкою В. Філіппової [17], що потреба у глибокому та всебічному аналізі наявних параметрів сучасного глобального розвитку вимагає розроблення і впровадження довгострокових стратегій, спрямованих на соціальний прогрес, що базується на принципах забезпечення безпеки.

Формування стратегії забезпечення та підвищення рівня економічної безпеки підприємництва є елементом багатопланового управлінського процесу. Це процес, в якому суб'єкт господарювання оцінює поточний стан і загальну динаміку розвитку бізнесу, визначає цілі діяльності та розробляє стратегію їх досягнення із врахуванням всіх релевантних (найсуттєвіших) зовнішніх і внутрішніх умов, а також забезпечує контроль за виконанням розроблених планів, постійно розвиваючись та змінюючись, тобто здійснює довгострокове управління бізнесом.

Стратегії забезпечення економічної безпеки підприємництва залежно від поточного рівня економічної безпеки наведено на рисунку 1.

Отже, пропонується виокремлювати 7 стратегій забезпечення економічної безпеки підприємництва залежно від 5 можливих рівнів економічної безпеки.

В таблиці 2 наведено характеристику запропонованих 7 стратегій забезпечення економічної безпеки підприємництва.

Варто зазначити, що кожний суб'єкт господарювання є унікальним, має свої особливості, характеристики та відмінності, внаслідок чого неможливо розробити універсальний, прийнятний для всіх алгоритм формування стратегії забезпечення та підвищення рівня економічної безпеки підприємництва. Попри вказане, базовими при формуванні зазначеної стратегії мають бути наступні концептуальні засади:

- стратегія забезпечення та підвищення рівня економічної безпеки підприємництва повинна бути сформульована із врахуванням економічної ситуації в країні та особливостей ринкового середовища;
- відповідність стратегії забезпечення та підвищення рівня економічної безпеки підприємництва загальній безпековій стратегії країни загалом, особливо в умовах воєнного стану;
- ключовим орієнтиром при формуванні стратегії забезпечення та підвищення рівня економічної безпеки має бути орієнтованість на місію суб'єкта бізнесу і його загально-корпоративну стратегію, а також на ефективне використання внутрішнього потенціалу;
- необхідно враховувати існування обмежень щодо формування та реалізації стратегії забезпечення і підвищення рівня економічної безпеки підприємництва, які зумовлені поточним, досягнутим рівнем економічної безпеки суб'єкта господарювання та проявами нестабільного зовнішнього середовища;
- спрямованість стратегії забезпечення та підвищення рівня економічної безпеки повинна містити відповідні цілі та завдання, спрямовані на стимулювання розвитку підприємництва;
- ключові елементи стратегії забезпечення та підвищення рівня економічної безпеки підприємництва повинні випливати із специфіки та напрямів діяльності даного конкретного суб'єкта господарювання;
- в основі стратегічного планування забезпечення та підвищення рівня економічної безпеки підприємництва повинні лежати принципи економічної ефективності, багатоваріантності та альтернативності.

Рис. 1. Стратегії забезпечення економічної безпеки підприємництва залежно від поточного рівня економічної безпеки

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 2

Характеристика стратегій забезпечення економічної безпеки підприємництва

Стратегія	Характеристика стратегій забезпечення економічної безпеки підприємництва
Стратегія зростання	В основі стратегії зростання лежить збереження достатньо високого поточного рівня економічної безпеки бізнесу, а також подальше посилення системи його захисту від імовірних прогнозованих та неочікуваних небезпек, ризиків і загроз
Стратегія підтримки	Передбачає збереження існуючого стану економічної безпеки суб'єкта бізнесу, контроль результатів діяльності й попередження виникнення можливих ризиків та загроз економічним і соціальним інтересам суб'єкта господарювання
Вибірково- посилююча стратегія	Передбачає проведення заходів, спрямованих на посилення однієї з компонент (або функціональних складових) чи одного з показників економічної безпеки суб'єкта бізнесу, значення яких є недостатнім
«Консервативна» стратегія	Орієнтована на посилення окремих компонент (або функціональних складових) економічної безпеки суб'єкта господарювання, які на поточний момент є «вузьким місцем» («слабкою ланкою») та потребують додаткової уваги
Пристосувальна стратегія або стратегія адаптації	Спрямована на проведення заходів щодо пристосування виду діяльності суб'єкта господарювання до певних економічних умов та навпаки. Пристосувальну стратегію або стратегію адаптації обирають бізнес-суб'єкти із низьким рівнем своєї економічної безпеки
Трансформаційна стратегія або стратегія змін	Передбачає зміни, які стосуються виду діяльності суб'єкта господарювання, зовнішнього ринку та складових економічної безпеки. За потреби суб'єкт господарювання може змінити напрямок діяльності, ринок збуту продукції, закупівельну політику, ціноутворення, технологію виробництва тощо
Стратегія «виживання»	Орієнтована на комплексний захист даного фінансово нестабільного суб'єкта господарювання, який перебуває на межі банкрутства за усіма компонентами (або функціональними складовими) економічної безпеки задля уникнення рейдерського захоплення або банкрутства

Джерело: розроблено авторами

Висновки

Економічна безпека підприємництва є багатокомпонентною системою, що складається з численних показників із різною базою вимірювання, які комплексно характеризують рівень фінансової стабільності суб'єкта господарювання, ефективність управління ресурсами та бізнес-процесами, рентабельність, економічну стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз, а також спроможність суб'єкта господарювання нейтралізувати ризики, пов'язані з динамічними змінами та невизначеністю в умовах воєнного стану.

За результатами проведеного дослідження було проаналізовано теоретико-методичні підходи до формування стратегії забезпечення та підвищення рівня економічної безпеки підприємництва, запропоновано виокремлювати 7 стратегій забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання залежно від 5 можливих рівнів економічної безпеки.

Результати дослідження можуть бути використані українськими підприємцями під час процесу формування та вибору стратегії забезпечення і підвищення рівня економічної безпеки.

Список використаної літератури

1. Концептуальні підходи та механізми стимулювання розвитку соціально-економічних систем та суб'єктів ринку : монографія / за заг. ред. Н. В. Шандової. Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2023. 362 с.
2. Івончак І. О. Особливості забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні. *Інтелект XXI*. 2020. № 2. С. 75–80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-2.14>
3. Мельник М. І., Мединська Т. В. Механізми підтримки і стимулювання розвитку підприємницького сектору України в умовах війни. *Академічні візії*. 2024. Вип. 36. С. 1–12. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1396> (дата звернення: 25.04.2025).
4. Федун І. Л., Стецько М. В. Державне регулювання розвитку малого підприємництва в аграрній сфері. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-65>
5. Василега В. Є. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах впливу зовнішнього середовища. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 146–153. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-2-146-153>
6. Литовченко О., Ілляшенко О., Гордієнко Н. Етапи стратегічного планування економічної безпеки підприємства. *Економічний аналіз*. 2021. Т. 31. № 2. С. 98–106. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.02.98>
7. Методи та інструменти аналізу і прогнозування ринкової ситуації в забезпеченні стійкості суб'єктів господарювання : монографія / за заг. ред. Н. В. Шандової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 280 с. URL: <http://kntu.net.ua/ukr/content/view/full/67303>
8. Олійник Н. М., Корчевська Л. О., Макаренко С. М. Оцінка інвестиційної складової економічної безпеки Херсонського регіону з метою залучення міжнародних проєктів. *Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки*. 2017. № 1. С. 130–134. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2017/VKNU-ES-2017-N1_244.pdf
9. Шандова Н., Сидорук П., Парфьонов В. Метод адаптивного управління економічною безпекою підприємства. *Економічні горизонти*. 2025. № 1(30). С. 44–54. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(30\).2025.321111](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(30).2025.321111)
10. Олійник Н. М., Рибась Д. Є., Шевченко С. В. Методичні засади оцінки економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 07–08 листоп. 2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С. 209–212.
11. Фролова Н. Л. Формування стратегії забезпечення економічної безпеки малого та середнього бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2022. № 80. С. 133–141. DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.80.286692>
12. Олійник Н. М., Шандов Р. А. Принципи управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Херсон – м. Хмельницький, 27–28 квіт. 2023 р.). Херсон, 2023. С. 193–196. URL: <https://kntu.net.ua/index.php/eng/content/view/full/58796>
13. Макаренко С. М., Олійник Н. М. Бізнес-планування : навч.-метод. посіб. Херсон : ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. 224 с.
14. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>
15. Oliinyk N., Makarenko S., Zhytchenko I. “Greening” and intellectualization of transport in the context of ensuring economic security of transportation enterprise. *Review of transport economics and management*. 2021. № 6(22). С. 48–59. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2021/243559>
16. Становище бізнесу в період воєнного стану. URL: <https://surl.li/cuaohw> (дата звернення: 26.02.2025).
17. Філіппова В. Д. Стратегічний механізм забезпечення національної безпеки. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2024. № 4(91). С. 437–443. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2024.4.59>

References

1. Shandova N. V. (ed.) (2023) Kontseptualni pidkhody ta mekhanizmy stymuliuvannya rozvytku sotsialno-ekonomichnykh system ta subiektiv rynku: monohrafiia [Conceptual approaches and mechanisms to stimulate the development of socio-economic systems and market participants: monograph]. Kherson : FOP Vyshemyrskyi V. S. [in Ukrainian].
2. Ivonchak I. (2020) Osoblyvosti zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytstva v Ukraini [Features of enterprise economic security in Ukraine]. *Intelekt KhKhI [Intellect XXI]*, no. 2, pp. 75–80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-2.14>
3. Melnyk M., & Medynska T. (2024) Mekhanizmy pidtrymky i stymuliuvannya rozvytku pidpriemnytskoho sektoru Ukrainy v umovakh viiny [Mechanisms of support and stimulation of the development of the business sector of Ukraine in the conditions of war]. *Akademichni vizii [Academic Visions]*, no. 36. pp. 1–12. Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1396> (accessed: April 25, 2025).
4. Fedun I., & Stetsko M. (2023) Derzhavne rehuliuвання rozvytku maloho pidpriemnytstva v aharnii sferi [State regulation of the development of small business in the agricultural sphere]. *Ekonomika ta suspilstvo [Economy and Society]*, no. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-65>
5. Vasyleha V. Ye. (2024) Mekhanizm zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v umovakh vplyvu zovnishnoho seredovyscha [The Mechanism for Ensuring the Economic Security of the Enterprise under the Influence of the External Environment]. *Biznes Inform [Business Inform]*, no. 2, pp. 146–153. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-2-146-153>
6. Lytovchenko O., Illiashenko O., & Gordiyenko N. (2021) Etapy stratehichnoho planuvannya ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Stages of strategic planning of economic security of the enterprise]. *Ekonomichniy analiz [Economic analysis]*, no. 31(2), pp. 98–106. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.02.98>
7. Shandova N. V. (ed.) (2021) Metody ta instrumenty analizu i prohnozuvannya rynkovoi sytuatsii v zabezpechenni stiikosti subiektiv hospodariuvannya: monohrafiia [Methods and tools for analyzing and forecasting the market situation in ensuring the sustainability of business entities: monograph]. Kherson: OLDI-PLIUS. [in Ukrainian].
8. Oliinyk N. M., Korchevska L. O., & Makarenko S. M. (2017) Otsinka investytsiinoi skladovoi ekonomichnoi bezpeky Khersonskoho rehionu z metoiu zaluchennia mizhnarodnykh proektiv [Evaluation of investment component of the economic security of Kherson region to attract international projects]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu: Ekonomichni nauky [Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences]*, no. 1, pp. 130–134.
9. Shandova N., Sydoruk P., & Parfonov V. (2025) Metod adaptivnoho upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [Method of adaptive management of economic security of an enterprise]. *Ekonomichni horyzonty [Economies' Horizons]*, no. 1(30), pp. 44–54. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(30\).2025.321111](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(30).2025.321111)
10. Oliinyk N. M., Rybas D. Ye., & Shevchenko S. V. (2024) Metodychni zasady otsinky ekonomichnoi bezpeky subiektiv hospodariuvannya [Methodological principles for assessing the economic security of business entities]. *Stratehichni priorytety rozvytku ekonomiky, menedzhmentu, sfery obsluhovuvannya ta prava v umovakh intehratsiinykh protsesiv: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Ivano-Frankivsk, November 07–08, 2024)*, pp. 209–212.
11. Frolova N. L. (2022) Formuvannya stratehii zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky maloho ta serednoho biznesu v Ukraini [Formation of a strategy for ensuring the economic security of small and medium-sized businesses in Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti [The bulletin of transport and industry economics]*, no. 80. pp. 133–141. DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.80.286692>
12. Oliinyk N. M., & Shandov R. A. (2023) Pryntsypy upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [Principles of management of financial and economic security of the enterprise]. *Modernizatsiia ekonomiky: suchasni realii, prohnozni stsennarii ta perspektyvy rozvytku: materialy V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Modernization of economy: current realities, forecast scenarios and development prospects: materials of V International scientific-practical conference] (Kherson – Khmelnytskyi, April 27–28, 2023)*, pp. 193–196.
13. Makarenko S. M., & Oliinyk N. M. (2017) Biznes-planuvannya: navchalno-metodychnyi posibnyk [Business planning: study guide]. Kherson : VKF “STAR” LTD. [in Ukrainian].
14. Kostenko Y., Korolenko O., & Huz M. (2022) Analiz finansovoi stiikosti pidpriemstva v umovakh voiennoho stanu [Financial stability analysis of the enterprise under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo [Economy and Society]*, no. 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>
15. Oliinyk N., Makarenko S., & Zhytchenko I. (2021) “Greening” and intellectualization of transport in the context of ensuring economic security of transportation enterprise. *Review of transport economics and management*. no. 6(22), pp. 48–59. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2021/243559>
16. Stanovyshche biznesu v period voiennoho stanu [Business situation during martial law]. Available at: <https://surl.li/cuaohw> (accessed: February 26, 2025).
17. Filippova V. D. (2024) Stratehichniy mekhanizm zabezpechennia natsionalnoi bezpeky [Strategic mechanism for ensuring national security]. *Visnyk Khersonskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu [Visnyk of Kherson National Technical University]*, no. 4(91), pp. 437–443. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2024.4.59>